

Elämää Salon tilalla ennen sotia

Muistelijana Inkeri Mikkilä, hän oli ensimmäistä kertaa evakkoon lähdettyään iältään 15 vuotta 9 kuukautta.

Tässä hieman pohjatietoja nuoremmalle suvulle, jotka eivät ole perehtyneet sotia ennen olleeseen tilanteeseen.

Salon tila sijaitsi kymmenen kilometrin päässä päätila Metsämiklistä, lähellä Uukuniemen rajaa. Tilan pinta-ala oli 45 ha, josta viljeltyä 25 ha. Navetassa oli 12 lehmää, vasikoita, lampaista ja sikoja. Hevosia oli kaksi.

Tilalla asuivat Juho, Jussi arkikielessä ja tässä muistelussa ukko, koska hän on kirjoittajan isoisä, sekä hänen vaimonsa Helmi, mummoni.

Heidän lapsensa ovat Inkeri, Arvo, Eero, Kerttu, Erkki, Irma, Rauha. Sota-aikana syntyivät Martti ja Liisa.

Tilalla asui myös Jussia kymmenen vuotta nuorempi veli Matti, hän avioitui 1938, jolloin Linda muutti taloon. Heidän lapsistaan Pentti ja Pauli syntyivät Karjalassa.

Alku

Salon tilaa viljeltiin ensin Metsämiklistä käsin. Kesäisin sinne vietiin lehmät laitumelle, ja mummo ja Helena-täti olivat niitä hoitamassa.

Vuosina 1922-23 rakennettiin Metsämiklin pihalla hirsirakennus.

Se purettiin ja siirrettiin Salolle. Uuteen paikkaan asumaan siirtyivät Jussi, Helmi, Inkeri-vauva ainoana lapsena. (Pian kyllä lapsia siunaantui runsaasti lisää) ja Matti-setä. Nuoresta miehestä oli hyvä apu moneen paikkaan.

1930-luvulle tultaessa talo kävi jo ahtaaksi. Lapsia oli siunaantunut, ja palvelijoita oli kahdesta kolmeen. Helena-täti, Matin ja Jussin sisko oli usein vielä helpottamassa työkuormaa.

Ensin kuitenkin korjattiin siirrettäessä sattunut pieni moka: Tupa oli aivan liian matalalla kivijalalla, joten sitä päätettiin nostaa 40 cm. Ei ollut helppo homma nostaa kankien avulla kokonaista taloa! Sitkeydellä saatiin kuitenkin talo vähitellen hivutettua kankien avulla suurien kivien päälle. Sitten tehtiin uusi eteinen, jonka toiselle puolelle tuli maitokammari ja toiselle puolelle Matti-sedälle oma huone. Eteisen päälle jäi kesähuone, jota kutsuttiin kopiksi, ja sinne menevien rappujen alle jäi sopiva nukkumapaikka Helena-tädille, putka nimeltään. Kun Helena-täti ei ollut taloudessa, säilytettiin putkassa kenkiä.

Maitokammarin kalustuksena oli oven oikealla puolella piimäpönttö ja separaattori, toisella puolen pieni tiiliuuni, jota talvella joskus lämmitettiin. Peräseinällä oli hyllyjä erilaisille tarvikkeille ja ruoka-aineille, joita säilytettiin täällä.

Masol-mummo

Kunnan kautta taloon otettiin myös iäkäs Lahdenpohjassa syntynyt mummo. Hänestä oli suuri apu lasten hoidossa, sanottiin että hän oli silmänä lapsille. Häntä kutsuttiin masol-mummoksi, koska hänen jalkateränsä olivat täynnä kansiä, eli masoleita (liekö sana venäjää). Hän oli ollut ikänsä Pietarin hovissa tarjoilijana ja pitänyt hienoja, liian pieniä kenkiä jaloissaan. Hänellä oli myös paljon vaatteita joille ei Salolla ollut käyttöä: upeita mustia pitsein koristeltuja röyhelöpuseroita ja valkoisia tyylikkäättä essuja. Tai oli vaatteilla käyttöä, joskus Inkeri ja Miikkulaisen Katri saivat leikkiä niillä hienoa rouvaa. Masol-mummo kuoli 1930-luvulla.

Posti

Taloon tuli myös postia, se kannettiin kolme kertaa viikossa. Salon posti jätettiin Lappalaisen tupaan noin kahden kilometrin päähän. Lehtiä tuli Osuuskaupan Yhteishyvä, joka oli sanomalehden mallinen, Jaakkiman sanomat ja Maakansa, mummolle tuli Nyyrikki.

Tavat

Tavat olivat ennen arvossaan. Vanhempien sana oli laki, ja vanhempia ihmisiä teititeltiin, myös omia vanhempia. Tädit, sedät ja enot olivat mukana myös puhekielessä, siis Matti-setä, Helena-täti jne.

Arkea

Aamuherätys oli viideltä, jolloin lähdettiin navettaan ja talliin.

Seitsemän maissa kun oli lypsetty ja laitettu maitotonkat jäähtymään kaivoon, oli aamupalan aika. Hopeateetä ja leipää, voita käytettiin säästellen. Mummo oli yleensä tuvassa, kun melkein aina oli imetettävä lapsi ja isompia heräteltävä kouluun.

Teen jälkeen riennettiin taas töihin: navettaan sonnan luontiin, kuivikkeiden vaihtoon ja eläinten ruokkimiseen. Lehmät ja hevoset harjattiin ja siat ja lampaat hoidettiin.

Koululaisten oli lähdettävä kävelemään puoli kahdeksalta, koska koulu alkoi yhdeksältä. Lappalaiselta tuli lisää porukkaa. Koulu oli Nivalla aseman vieressä rukoushuoneella, kunnes uusi koulu valmistui 1938

Inkeri ja Arvo kävivät alaluokat Metsämiklin koulussa, ja olivat vain viikonloput ja lomat kotona. Eero, Kerttu ja Erkki aloittivat myös koulunkäynnin ennen ensimmäistä evakkoon lähtöä.

Yhdeksän maissa oli ruoka jonka mummo teki. Yleensä perunaa ja kastiketta sianlihasta tai karjalanpaisti.

Kahden aikoihin oli keittoruoka. Esim. herne- kaali- tai perunakeittoa. Myös ohrapuuro oli hyvin tavallista ruokaa.

Iltaruokailu oli viiden maissa. Se oli yleensä uuniruokaa, koska päivällä oli lämmitetty leivinuuni. Peruna- kaali- tai lanttulaatikko olivat tavallisia. Sipulia käytettiin mausteena ja sian läskisiivuja laatikon päällä antamaan mehevyyttä. Ruokajuomana oli yleensä kirnupiiimää, harvemmin maitoa. Lypsetty maitohan separoitiin jotta saatiin kermaa, ja loppu oli kurria (rasvaton maito), joka juotettiin vasikoille, eihän normaali ihminen juo kurria. Kerma kirnuttiin voiksi, ja loppu on kirnupiiimää, joka sitten käytettiin itse. Ämpärillisestä kermaa tuli monta pakettia voita, joka säilytettiin kellarissa myyntiä odottamassa.

Meijeri

Ukko oli ollut puuhaihmisena Mensuvaaran meijeriä suunniteltaessa 30-luvulla. Hänestä tulikin meijerin isännöitsijä ja kirjanpitäjä. Hän vei voit hevosella Nivan asemalle, josta voi jatkoi matkaansa junalla määränpäähän. Meijerihomma vei ukon aikaa melko tavalla, joten talon viljelyksistä jäi vastuu melko pitkälle Matti-sedän harteille.

Leivät leivottiin tietysti omista jauhoista. Jyviä säilytettiin aitan laarissa, josta tarvittaessa otettiin säkillinen, joka käytettiin myllyssä. Leivotut leivät säilytettiin jyvien joukossa, jossa ne säilyivät tuoreina. Eloaitassa säilytettiin marjasaavit ja jauhosäkit. Syksyisin teurastettiin sika ja mullikka, jotka suolattiin lihatiinuun ja säilytettiin samassa aitassa.

Siisteys

Talo pyrittiin pitämään mahdollisimman siistinä. Lattia, joka oli aluksi maalaamaton, pestiin lauantaisin varpaluudalla. Molempien jalkojen alle luuta, lattialle vettä ja saippuaa, ja sitten ”hihdeltiin” lattialla. Kun lattia maalattiin ruskeaksi ryhdyttiin pesemään rätillä. Pesun jälkeen levitettiin lattialle matot, jotka puisteltiin maanantaiamuna, ja otettiin viikoksi pois.

Sauna lämmitettiin lauantaisin. Kaivolta oli tehty puuränni saunan muuripataan, joten vettä ei tarvinnut kantaa. Melko alussa laitettiin sisälle pumppu, josta sai veden letkulla myös navettaan.

Sunnuntai

Sunnuntai oli lepopäivä, jolloin tehtiin vain välttämättömät työt. Mummo ja ukko kävivät usein kirkossa, ja pitivät lisäksi pyhäkoulua lapsille. Jos joku sunnuntai ei menty kirkkoon, otti ukko Raamatun esille ja luki sieltä valitsemiaan kohtia, joita koko väki kerääntyi kuuntelemaan.

Pötkän vetoa

Vaalipäivänä ukko keräsi kyläläisiä koko hevoskyydillisen äänestyspaikalle. Sanottiin, että mentiin ”pötkän vettoon”. Vuoteen 1935 astihan Suomessa äänestettiin vetämällä viiva ehdokaslistaan, ja pötkää tutumpi termi taitaa olla punainen viiva.

Puutarha

Keväisin otettiin talosta sisäikkunat pois, ja siirrettiin varastoon. Osa ikkunoista käytettiin hetken aikaa kasvilavojen päällä. Siellä kasvoivat kurkun, keräkaalin ja kurpitsan taimet. Porkkanaa ja punajuurta oli myös kasvatuksessa. Tietysti marjapensaat ja omenapuut, joita joskus tilattiin puutarhuri leikkaamaan. Matti-setä on ollut puutarhasta innostunut ja hoitanut sitä huolella. Talviomenat hän keräsi itse varovasti, ettei niihin tulisi vaurioita. Sitten omenat laitettiin puutiinuihin vuorotellen survottujen puolukoiden kanssa. Kerros puolukoita ja sitten omenakerros ja hyvin säilyivät. Osa omenista käärittiin yksitellen Jaakkiman sanomiin ja laitettiin aittaan säilöön. Puolukkaa kerättiin syksyisin paljon. Metsään mentiin hevosella, ja pari päivää kerättiin puolukkaa, joka riittikin talveksi.

Vaatteet

Koska koko talo eli pääosin omavaraistaloudessa, niin tietysti myös vaatteet tehtiin itse. Mummo ompeli ensin, mutta Inkeri oli niin taitava käsitöissä, että hän alkoi jo 13-vuotiaana ompelemaan talon vaatteet. Myös miesten sarkatakit ja -housut. Tarvittava sarka kudottiin itse kangaspuilla. Pumpuliloimet ostettiin ja omien lampaiden villasta itse kehrätty lanka oli kuteena. Keväällä valmis kangas kasteltiin ja levitettiin keväthangelle pariiksi päiväksi kuivumaan. Samalla kangas myös hiukan huopui, sarkaantui.

Tunnelma talossa

Talossa tuoksui sammal jota oli käytetty tilkkeenä, sekä luonnollisesti navetta. Vaikka navettaan laitettiin aina navettatakki päälle, niitä säilytettiin eteisessä, joten haju tunkeutui jonkin verran myös tupaan. Näin oli tietysti muissakin taloissa.

Muuten mummo oli kauneuden vaalija. Hän ompeli ensimmäisenä kylässä ikkunoihin kappaverhot ja salusiinit, joista naapurit saivat aiheen sanoa, että siellä taas hienostellaan.

Muutenkin mummo erottui kylän naisten joukosta. Muilla oli päässään huivi, mutta mummo piti hattua.

Muistelukset kirjoitin jututettuani äitiäni näistä vanhoista asioista useaan otteeseen.

Kangasalla 22.5.2011 Terttu Koski